

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИРЕКТОРА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

У статті розглянуто проблеми розвитку управлінської компетентності директора сучасної школи сільської місцевості. Виходячи з особливостей сучасного соціокультурного середовища села, зроблено акцент на соціально-педагогічній складовій управлінської компетентності. На основі аналізу сучасних наукових досліджень розроблено функціональну модель соціально-педагогічного компонента управлінської компетентності директора сучасної школи сільської місцевості. Запропоновано авторський варіант моделі розвитку соціально-педагогічного компонента управлінської компетентності директора сучасної школи сільської місцевості.

Ключові слова: управлінська компетентність, соціально-педагогічний компонент, функціональна модель, модель розвитку соціально-педагогічного компонента управлінської компетентності.

Соціально-політичні та економічні реформи, які відбуваються в Україні найбільш інтенсивно останніми роками, помітно впливають на зовнішнє середовище закладів освіти, які перебувають у стані нестабільності. Ця нестабільність позначається на умовах діяльності школи, вимогах до її освітніх результатів, очікуванні соціуму щодо школи, ресурсному забезпеченні її життєдіяльності тощо. Особливо це стосується сільської школи, яка більш залежна від середовища, ніж міська.

Відмітною тенденцією, яка характеризує зовнішнє середовище сучасного закладу освіти сільської місцевості, є поширення в умовах плінних соціально-політичних та економічних змін кола соціальних партнерів сільської школи, поява нових суб'єктів господарювання (сільські підприємці, фермери, володарі приватних господарств) та соціально-культурної діяльності (релігійні об'єднання, нові громадські організації тощо).

За таких умов зростає значення соціально-педагогічної складової управлінської компетентності директора сучасної школи сільської місцевості, яка забезпечує активну перетворювальну діяльність керівника в зовнішньому середовищі.

У наукових працях висвітлено різні питання управлінської діяльності директора закладу освіти сільської місцевості, а саме: організаційно-педагогічна діяльність директора малокомплектної сільської школи (В. Н. Басов [1]), високий соціальний статус сільської школи (Л. П. Белова [2]), оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів у сільських районах (Д. І. Дейкун [3]), управління якістю підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості (Р. М. Зуб'як [4]), система роботи керівника закладу освіти сільської місцевості щодо підвищення професійної компетентності вчителів (І. А. Латипова [7]), управління малокомплектними початковими школами різної структури (В. В. Мелешко [8]), розвиток управлінської компетентності керівника закладу освіти сільської місцевості (І. П. Семікіна [9]), специфіка управлінської діяльності директора

сучасної школи сільської місцевості з позицій поліцентризму (Л. М. Циганкова [11]) тощо.

Використання в сучасній теорії та практиці зазначених досліджень потребує подальшого вивчення й розвитку соціально-педагогічної складової управлінської компетентності директора закладу освіти сільської місцевості.

Мета статті – схарактеризувати сучасні моделі розвитку управлінської компетентності директора закладу освіти сільської місцевості.

У сучасній науці управлінську компетентність розглядають як інтегровану професійно-особистісну характеристику, яка визначається готовністю й здатністю керівника професійно виконувати функції відповідно до визначених норм та стандартів [9]; як філософсько-світоглядний, психолого-педагогічний і організаційно-технологічний потенціал професійних здібностей директора школи, який визначається спрямованістю діяльності на об'єкт управління з урахуванням його специфіки й характеру розвитку в соціально-освітньому середовищі [10].

Управлінська компетентність директора закладу освіти сільської місцевості включає базовий компонент управлінської діяльності керівника будь-якої освітньої установи та специфічний компонент, який врахує особливості закладу освіти й характеру розвитку в соціокультурному середовищі. Таким чином, розвиток управлінської компетентності директора сільської школи передбачає актуалізацію в загальному контексті професійної діяльності директора специфічного компонента, який виражає соціально-педагогічні особливості закладу освіти сільської місцевості.

Соціально-педагогічний компонент управлінської компетентності директора сільської школи уточнює Л. М. Циганкова в частині взаємодії суб'єкта управління із соціальними партнерами як цілеспрямовану професійну діяльність, що реалізовує потенціал освітніх послуг (основних і додаткових) системи освіти й реальні ресурси сільського соціуму (інтелектуальні, кадрові, фінансові), задовольняє освітні потреби держави, суспільства, громадян, що проживають у сільській місцевості [11].

Узагальнюючи напрацювання дослідників з проблеми управлінської компетентності директора закладу освіти сільської місцевості, можна подати функціональну модель соціально-педагогічної компетентності директора закладу освіти сільської місцевості (див. рис.).

Серед поданих на рисунку функцій соціально-педагогічної компетентності директора закладу освіти сільської місцевості провідними є вплив на реалізацію місцевої освітньої та соціальної політики, взаємодія із соціальними партнерами, із чого випливає забезпечення якості й доступності освіти сільського населення в співпраці з іншими освітніми установами.

Функція аналізу соціокультурної ситуації забезпечує моделювання стратегії взаємодії закладу освіти із середовищем (споживання, адаптація, приєднання, перетворення), на основі чого здійснюється прогнозування розвитку начального закладу і, як результат, соціально-педагогічне проектування розвивальних освітніх середовищ, адекватних певним видам освітнього процесу та традиціям, устрою й перспективам розвитку етнокультурних спільнот у конкретному регіоні.

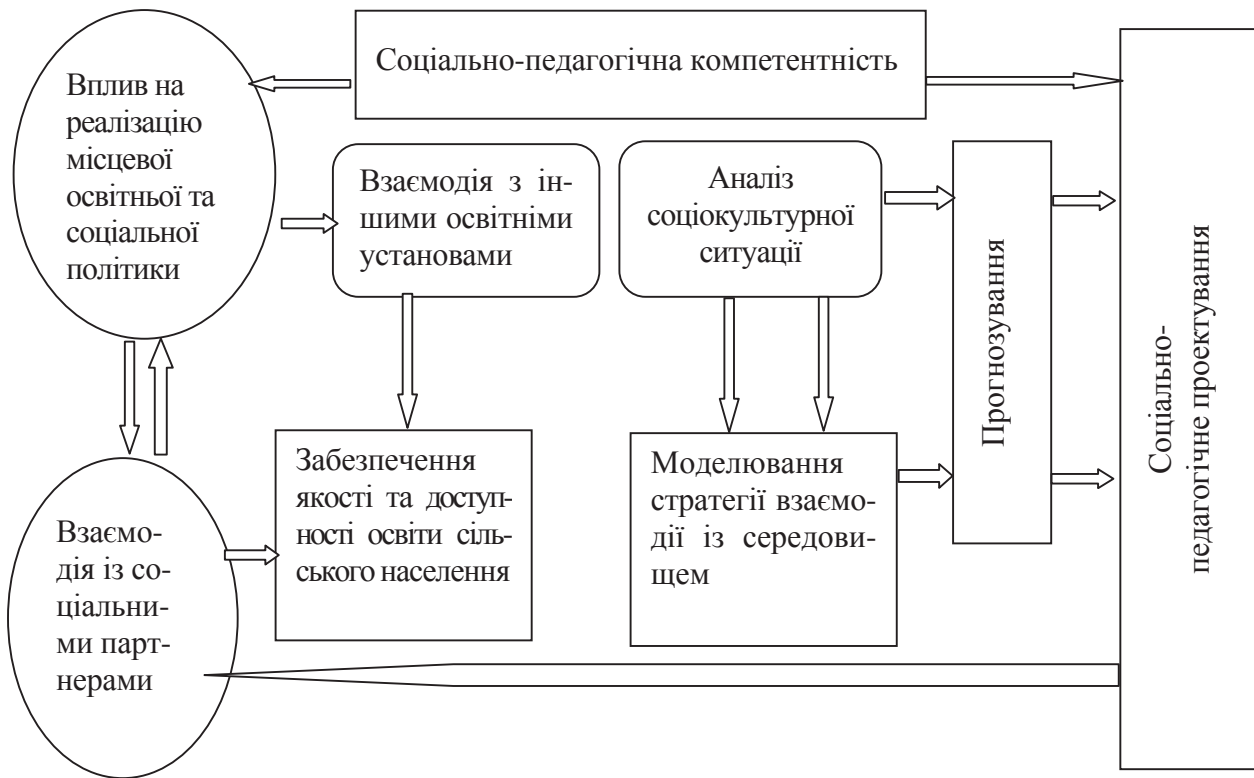

Рис. Функціональна модель соціально-педагогічної компетентності директора закладу освіти сільської місцевості

Реалізація соціальних функцій закладів освіти сільської місцевості потребує застосування в управлінській діяльності директора форм і механізмів впливу на реалізацію ефективної місцевої освітньої та соціальної політики, забезпечення взаємодії освітніх установ для розвитку ринку освітніх послуг, підвищення якості й доступності освіти для сільського населення.

У сучасних дослідженнях найбільш відомими є інтегративна модель формування управлінської компетентності директора школи, що розвивається [10], адаптивна модель розвитку управлінської компетентності керівника сільської освітньої установи в процесі підвищення кваліфікації [9], технологія управління якістю підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості [4], модель розвитку інноваційної компетентності керівника сільської школи [6] тощо.

Адаптивна модель розвитку управлінської компетентності керівника сільської освітньої установи в процесі підвищення кваліфікації, розроблена І. П. Семикіним, визначається місією керівника сільської освітньої установи; базується на вивченні її проблем, соціокультурного й економічного фону підвищення кваліфікації; суб'єктній взаємодії керівників села; включає прогностичний, функціонально-змістовний, організаційно-технологічний і соціально орієнтований модулі; забезпечує безперервність розвитку управлінської компетентності керівника сільської освітньої установи [9].

Розробляючи технологію управління якістю підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості, Р. М Зу-

б'як відзначає необхідність створення насиченого освітнього середовища для задоволення персональних освітніх потреб керівників шкіл сільської місцевості; орієнтації процесу підвищення кваліфікації на розвиток ключових компетентностей директора сільської школи за умови посилення процесів самоосвіти, самопізнання та саморозвитку [4].

З позицій принципу неперервності освіти здійснює дослідження розвитку у керівників сільських шкіл управлінських знань і вмінь Р. О. Кисельова [5]. Дослідниця розробила блочну програму навчання керівників сільських шкіл, впроваджує проектну культуру. “Складові професійної компетентності дають можливість моделювати зміст навчання керівників шкіл з розвитку управлінських знань і вмінь проектувати адаптивне освітнє середовище, забезпечувати принцип особистісно орієнтованого навчання в системі підвищення кваліфікації”, – зазначає Р. О. Кисельова [5].

Виходячи із специфіки об'єкта управління та середовища закладу, соціально-педагогічний компонент управлінської компетентності директора освітнього закладу сільської місцевості полягає у вмотивованому вмінні використовувати виховні ресурси сільського середовища (народна національна культура, можливості сільської громади), використанні природного середовища в освітньому процесі, впровадженні поряд з іншими сільсько-господарського профілю навчання; залучення громади до розв'язання освітніх проблем соціуму, встановлення партнерських відносин із суб'єктами сільського соціуму тощо. Саме соціально-педагогічні особливості й відзначають специфіку управлінської компетентності директора сільського закладу освіти. Зовнішнє середовище школи позначається на системі управління, таким чином, вносяться корективи до структури та змісту управлінської компетентності директора сільської школи.

Особливості сільського соціуму зумовлюють специфічні вимоги до особистості директора як суб'єкта управління, його управлінської компетентності. Модернізація управлінських функцій в умовах сільського соціуму потребує введення до структурних компонентів управлінської компетентності директора освітнього закладу теоретичних знань у галузі специфіки сільського середовища, уміння здійснювати прогнозування розвитку освітнього закладу, здійснювати представницькі функції тощо.

Модель розвитку соціально-педагогічного компонента управлінської компетентності директора закладу освіти сільської місцевості складається з таких компонентів: соціально-мотивувальний, когнітивний, діяльнісний, оцінно-результативний. Соціально-педагогічну компетентність розглядають як складову загальної управлінської компетентності.

Розглядаючи один із варіантів моделі розвитку соціально-педагогічного компонента управлінської компетентності директорів закладів освіти сільської місцевості (див. табл.), слід зазначити, що мають на увазі не прямий вплив на особистість директора, а надання певних форм та створення певних умов для розвитку його управлінської компетентності.

Таблиця

Модель розвитку соціально-педагогічного компонента управлінської компетентності директорів закладів освіти сільської місцевості

Етапи	Компоненти			
	Соціально-ціннісний	Когнітивний	Діяльнісний	Оцінно-результативний
Курсовий	Тренінги соціального лідерства	Набуття теоретичних знань у галузі специфіки сільського середовища; спецкурс “Методика аналізу соціокультурного середовища”	Проведення семінарів, практичних занять, оволодіння методикою аналізу соціокультурного середовища	Підсумкова конференція за спекурсом “Методика аналізу соціокультурного середовища”
Міжкурс-овий	Організація клубу директорів шкіл “Соціальне лідерство”	Проведення виїзних сесій науково-дослідної лабораторії “Управління освітніми системами регіонів сільської місцевості”; створення блогу для директорів закладів освіти сільської місцевості	Залучення громади до розв’язання освітніх проблем соціуму, встановлення партнерських відносин із суб’єктами сільського соціуму; упровадження державно-громадського управління; виявлення широкої соціально-педагогічної ініціативи	Презентація соціально-педагогічного проекту (програми)
Самоосвіт-ний	Готовність брати на себе відповідальність за результати діяльності закладу освіти в громаді	Користування блогом, самостійне вивчення сучасних напрацювань науки та практики з проблем управління закладом освіти сільської місцевості	Участь у соціально-педагогічних проєктах	Складання електронного портфоліо

Презентована модель передбачає неперервний розвиток соціально-педагогічного компонента управлінської компетентності директора (курс-овий, міжкурс-овий періоди та самоосвіта). У моделі використано досвід роботи КЗ “Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” ЗОР, а саме робота науково-дослідної лабораторії “Управління освітніми системами регіонів сільської місцевості”, проведення виїзних сесій, навчання директорів шкіл методиці аналізу соціокультурної ситуації, розробка освітніх проєктів, робота блогу для директорів закладів освіти сільської місцевості (<http://laboratcantri.blogspot.com/>).

Висновки. Директор сучасного закладу освіти сільської місцевості має потужний соціально-педагогічний потенціал управлінської діяльності: вплив не тільки на освітню політику громади, а й на соціокультурну ситуацію в цілому, залучення громади до вирішення освітніх проблем соціуму, встановлення партнерських відносин із суб'єктами сільського соціуму, підвищення якості й доступності освіти для сільського населення тощо. Це потребує цілеспрямованого розвитку соціально-педагогічного компонента управлінської діяльності директора закладу освіти сільської місцевості.

Вивчення практичного досвіду післядипломної освіти доводить, що ця проблема не знайшла досконалого вирішення: частіше за все зміст курсів підвищення кваліфікації директорів шкіл сільської місцевості не відрізняється від змісту для директорів міських шкіл, хоча ця проблема може бути вирішена за рахунок спецкурсів за вибором. Крім того, є недостатнім зв'язок курсового та міжкурсівного періодів, не створюються умови для самоосвіти директорів шкіл сільської місцевості.

Запропонований варіант моделі розвитку соціально-педагогічного компонента управлінської компетентності директорів закладів освіти сільської місцевості передбачає неперервну координаційну діяльність інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Список використаної літератури

1. Басов В.Н. Подготовка директора сельской малокомплектной школы к организационно-педагогической деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. Н. Басов. – Белгород, 1998.
2. Белова Л. П. Социальная активность сельской школы : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. П. Белова. – Тюмень, 2005.
3. Дейкун Д. І. Методичні рекомендації з оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів у сільських районах : навч.-метод. посіб. / Д. І. Дейкун, О. В. Пастовенський. – Київ, 2011.
4. Зуб'як Р. М. Управління якістю підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Р. М. Зуб'як. – Київ, 2010.
5. Киселева Р. А. Развитие у руководителей сельских школ управленческих знаний и умений по проектированию адаптивной образовательной среды : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Р. А. Киселева. – Москва, 2004.
6. Кочешкова Л. О. Развитие инновационной компетентности руководителя сельской средней общеобразовательной школы : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Л. О. Кочешкова. – Ярославль, 2007.
7. Латыпова И. А. Совершенствование деятельности руководителя сельской общеобразовательной школы по повышению профессиональной компетентности учителей : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / И. А. Латыпова. – Чебоксары, 2006.
8. Мелешко В. В. Управління малокомплектними початковими школами різної структури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. В. Мелешко ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2002. – 22 с.
9. Семькин И. П. Развитие управленческой компетентности руководителя сельского образовательного учреждения в процессе повышения квалификации : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / И. П. Семькин. – Оренбург, 2001.
10. Топоровский В. П. Интегративный подход к формированию управленческой компетентности директора развивающейся школы : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / В. П. Топоровский. – Санкт-Петербург, 2002.

11. Цыганкова Л. М. Развитие управленческой деятельности директора сельской школы в условиях полицентризма: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Л. М. Цыганкова. – Оренбург, 2005.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2015.

Ястребова В. Я. Модель управленческой компетенности директора современной школы сельской местности

В статье рассматриваются проблемы развития управленческой компетентности директора современной школы сельской местности. Исходя из особенностей современной социокультурной среды села, сделан акцент на социально-педагогической составляющей управленческой компетентности. На основе анализа современных научных исследований разработана функциональная модель социально-педагогического компонента управленческой компетентности директора современной школы сельской местности. Предложен авторский вариант модели развития социально-педагогического компонента управленческой компетентности директора современной школы сельской местности.

Ключевые слова: управленческая компетентность, социально-педагогический компонент, функциональная модель, модель развития социально-педагогического компонента управленческой компетентности.

Yastrebova V. The Model of the Managing Competence of the Modern Country School's Head

The article is devoted to the problem of the development of the heads' managing competence of the country educational establishments.

Taking into consideration the fact that the peculiarities of the country school managing are determined by the peculiarities of the social cultural surroundings, the accent in the article is made upon the social pedagogical component of the managing competence.

On the basis of the modern analysis of the country school head's managing activity, the functional model of the social pedagogical component has been worked out.

Two leading functions have been marked in this model, they are: the influence upon the realization of the educational and social politics and the interaction with the social partners.

The structure of the social pedagogical component of the managing competence of the country school head has been explored in this article. It consists of social, motivating, cognitive, active, evaluating, successful components. The formation of each component has been examined according to the next stages: course, intercourse, self-educational.

The proposed variant of the model of the social pedagogical component's development of the managing competence provides uninterrupted accompaniment from the side of the regional Institute of the post-graduate pedagogical education.

Key words: managerial competence, social and pedagogical component, functional model, the model of socio-pedagogical component of administrative competence.